

«ΥΠΟΒΟΗΘΟΥΜΕΝΗ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ - ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ»

(Εισήγησις του Σεβ. Μητροπολίτου
Ναυπάκτου και Αγ. Βλασίου
κ. Ιερόθεου
Ένώπιον τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
τὴν 6ην Ὀκτωβρίου 2005)

7 Ὀκτωβρίου 2005

Μακαριώτατε Πρόεδρε,

Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι,

Εὐχαριστῶ τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλο, Πρόεδρο τῆς Ἱεραῆς Συνόδου, καὶ ὅλα τὰ μέλη τῆς Διαρκοῦς Ἱεραῆς Συνόδου γιὰ τὴν ἀνάθεση σέ μένα νὰ εἰσηγηθῶ τὸ θέμα «Ἡ ἱατρικὴ ὑποβοήθησις στὴν ἀνθρώπινη ἀναπαραγωγή» σέ σχέση μὲ τὸν ἰσχύοντα νόμο, ἂν καὶ θὰ μπορούσε αὐτὸ τὸ θέμα νὰ τὸ ἀναπτύξη ὁ Πρόεδρος τῆς Βιοηθικῆς τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Σεβ. Μητροπολίτης Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς κ. Νικόλαος.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μεσογαίας, ὡς ἀρχιμανδρίτης, μαζί μὲ τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς Βιοηθικῆς τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀντιμετώπισε τὸ θέμα τῆς ἱατρικῶς ὑποβοηθούμενης ἀνθρώπινης ἀναπαραγωγῆς ὅταν εἰσαγόταν στὴν Ἑλληνικὴ Βουλὴ γιὰ νὰ ψηφισθῆ ὡς Νόμος, καθὼς ἐπίσης συνέταξε καὶ εἰδικὸ κείμενο γιὰ τὸ θέμα αὐτό. Τελικὰ, ὅμως, ἔτσι ἔκρινε ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ ἔπρεπε νὰ τὸ ἀποδεχθῶ.

Κατ' ἀρχάς σκέφθηκα νὰ παρακαλέσω τὴν Ἱερά Σύνοδο νὰ μὲ ἀπαλλάξη ἀπὸ τὴν εὐθύνη νὰ ἀναπτύξω καὶ νὰ εἰσηγηθῶ αὐτὸ τὸ θέμα, γιὰ πολλοὺς λόγους, ἀλλὰ τελικὰ ἀποδέχθηκα αὐτὴν τὴν ἀπόφαση. Καὶ τὴν ἀποδέχθηκα, γιὰτὶ ἀσχολοῦμαι ἀπὸ χρόνια μὲ τέτοια βιοηθικὰ ζητήματα, δίδαξα τὸ μάθημα τῆς Βιοηθικῆς στὴν Μπελεμέντειο Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Λιβάνου, καὶ πρὶν λάβω τὸ ἔγγραφο τῆς Ἱεραῆς Συνόδου νὰ εἰσηγηθῶ τὸ θέμα αὐτὸ στὴν Ἱεραρχία βρισκόταν στό τυπογραφεῖο σχετικὸ πολυσέλιδο βιβλίό μου, πού θὰ κυκλοφορήσῃ τίς ἐπόμενες ἡμέρες καὶ θὰ ἀναφέρεται σέ θέματα γενετικῆς μηχανικῆς, μοριακῆς βιολογίας, βιοτεχνολογίας, βιοϊατρικῶν ἐρευνῶν καὶ βιοηθικῆς σέ σχέση μὲ τὴν ὀρθόδοξη θεολογία. Ἐπίσης, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη πού γινόταν συζήτηση γιὰ τὸ νομοσχέδιο αὐτὸ ἀνέπτυξα τὸ θέμα τῆς ὑποβοηθούμενης ἀναπαραγωγῆς σέ Συνέδριο Ἰατρῶν καὶ Νομικῶν στὴν Ἱερά Μητρόπολή μου καὶ παρακολούθησα ὅλη τὴν συζήτηση καὶ ὅλη τὴν ἐξέλιξή του, καθὼς ἐπίσης ἤμουν ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας στό Ἐθνικὸ Συμβούλιο Ἰατρικῆς Ἠθικῆς καὶ Δεοντολογίας τοῦ Ὑπουργείου Ὑγείας καὶ Πρόνοιας.

Τὸ θέμα «Ἱατρικὴ ὑποβοήθησις στὴν ἀνθρώπινη ἀναπαραγωγή» εἶναι σημαντικό, γιὰτὶ τὸν τελευταῖο καιρὸ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ πρόοδος τῶν βιοϊατρικῶν καὶ ἱατρικῶν ἐρευνῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ σύγχρονες ἀπαιτήσεις τῶν ἀνθρώπων, πού δὲν ἔχουν παιδιά καὶ θέλουν νὰ ἀποκτήσουν μὲ τοὺς τρόπους πού εἰσαγάγει ἡ βιοϊατρικὴ ἐρευνα, φέρουν τὸ θέμα αὐτὸ στὴν ἐπικαιρότητα. Ἐπίσης, οἱ βιοηθικὲς ἐπιτροπὲς προσπαθοῦν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸ ζήτημα αὐτό, ἀλλὰ ταυτόχρονα χρειάζεται νὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ καὶ ἡ θεολογία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας γιὰ ποιμαντικούς λόγους.

Θὰ διαιρέσω τὸ θέμα σέ πέντε ἐπί μέρους ἐνότητες. Στὴν πρώτη θὰ γίνῃ λόγος γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἀντιμετωπίσεως τέτοιων θεμάτων μέσα ἀπὸ τὴν βιοηθικὴ. Στὴν δευτέρη θὰ ἐκτεθῆ ἡ ἱστορία τῆς ψηφίσεως τοῦ νέου νόμου γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἀναπαραγωγή. Στὴν τρίτη θὰ ἀναλυθῆ τὸ τί περιλαμβάνει ὁ νέος νόμος. Στὴν τέταρτη ἐνότητα θὰ τονισθοῦν μερικὲς γενικὲς βασικὲς θεολογικὲς «ἀρχές» καὶ παρατηρήσεις γιὰ τὸν νόμο αὐτό. Καὶ στὴν πέμπτη ἐνότητα θὰ ὑπογραμμισθῆ τὸ πῶς ἡ Ἱερά Σύνοδος θὰ ἐνημερώσῃ τοὺς Χριστιανούς γιὰ τὸ θέμα αὐτό.

1. Ἡ βιοτεχνολογία καὶ ἡ βιοηθικὴ

Είναι γνωστόν ότι, όπως πολλοί έχουν παρατηρήσει, έχουμε περάσει από την βιομηχανική στην βιοτεχνολογική εποχή και αυτό είναι αποτέλεσμα της συνδέσεως της ιατρικής με την σύγχρονη τεχνολογία.

Η γενετική μηχανική, ή μοριακή βιολογία και γενικά οι βιοϊατρικές έρευνες που αποτελούν την νέα πρόοδο της επιστήμης, ασχολούνται με πολλά βιολογικά και γενετικά προβλήματα. Αυτό δημιούργησε και δημιουργεί μία μεγάλη έκπληξη στους επιστήμονες και επειδή υπάρχει έντονος φόβος για τρομερές εξελίξεις, γιατί πάντοτε η πρόοδος έχει ένα δυϊσμό, ως προς τα αποτελέσματα, αφού μπορεί να έχει θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα για τον άνθρωπο, γι' αυτό οι ίδιοι οι επιστήμονες στην δεκαετία του '60 του εικοστού αιώνας ανέπτυξαν μία ιδιαίτερη επιστήμη που καλείται βιοηθική.

Επομένως, η βιοηθική επιστήμη δεν δημιουργήθηκε από θρησκευόμενους ανθρώπους, αλλά από τους ίδιους τους επιστήμονες, οι οποίοι θέλησαν να θέσουν φραγμούς στην έρευνα και τα αποτελέσματά της, προκειμένου να ωφελήσουν και να μη βλάψουν τους ανθρώπους.

Η επιστήμη της βιοηθικής ασχολείται με τρεις περιόδους της ζωής του ανθρώπου, σέ σχέση πάντα με τις έρευνες της βιοτεχνολογίας, ήτοι την έναρξη της βιολογικής ζωής, την παράταση της βιολογικής ζωής και τό τέλος της βιολογικής ζωής. Συγχρόνως ασχολείται με τις επιπτώσεις των ερευνών αυτών στο περιβάλλον στο όποιο ζή ο άνθρωπος.

Βέβαια, η βιοηθική έχει ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα, γιατί κάθε ένας που ασχολείται με βιοηθικά προβλήματα, βλέπει τό θέμα μέσα από τις δικές του ήθικες αρχές. Όποσδήποτε υπάρχουν πολλών ειδών βιοηθικές. Καί ή Όρθόδοξη Έκκλησία που ασχολείται με τέτοια γενετικά θέματα διακρίνεται από την ιδιαίτερη θεολογία της για τόν Θεό και τόν άνθρωπο. Αυτό μπορούμε να τό αποκαλέσουμε βιοθεολογία. Είναι ένας όρος που χρησιμοποιήθηκε στο μήνυμα που εξέδωσε τό Διεθνές Έπιστημονικό Συνέδριο που διοργανώθηκε τό 2000 από τό Οικουμενικό Πατριαρχείο στην Κωνσταντινούπολη.

Βασικές αρχές της βιοθεολογίας είναι ότι ο Θεός δημιούργησε τόν κόσμο και τόν άνθρωπο • ότι μέσα στην κτίση υπάρχουν οι ενέργειες του Θεού • ότι ο άνθρωπος δημιουργήθηκε από τόν Θεό και έχει ψυχή και σώμα • ότι ή ουσία της ψυχής βρίσκεται ως σέ όργανο στην καρδιά, οι ενέργειές της ενεργοϋν στο σώμα • ότι μεταξύ των ενεργειών της ψυχής είναι ή νοερά και λογική ενέργεια • ότι ο άνθρωπος δεν πρέπει να άρκεσθί στην βιολογική ζωή, αλλά πρέπει να έχη νόημα ζωής και να άποκτήσει κοινωνία με τόν Θεό • ότι ο Θεός δίδει την ζωή στον άνθρωπο και αυτός την λαμβάνει • ότι ή ψυχή υπάρχει και μετά τόν θάνατο του σώματος • και ότι θά γίνη ανάσταση των νεκρών και ανακαίνιση όλης της κτίσεως.

Θεωρώ ότι ή όρθόδοξη θεολογία, αντιμετωπίζοντας τέτοια σοβαρά ζητήματα, πρέπει να διακρίνεται από τρεις βασικές προϋποθέσεις:

Η πρώτη ότι δεν πρέπει να έρχεται σέ σύγκρουση με την επιστήμη, γιατί δεν πρέπει να φθάσουμε στην εποχή που ή θεολογία της Δύσεως, κατά τόν Μεσαίωνα, ταυτιζόταν με την μεταφυσική, ήλθε σέ σύγκρουση με τις αναπτυσσόμενες φυσικές επιστήμες της εποχής εκείνης. Η θεολογία της Δύσεως που ταυτιζόταν με την μεταφυσική, δημιούργησε μεγάλες αντιδράσεις, άπορροια των όποιων ήταν ή αναγέννηση, και ο διαφωτισμός. Άλλος είναι ο ρόλος της όρθόδοξου θεολογίας και άλλος ο ρόλος της επιστήμης. Βεβαίως και ή επιστήμη δεν μπορεί να είναι άνεξέλεγκτη στις έρευνές της, αλλά οι ίδιοι οι επιστήμονες πρέπει να θέτουν φραγμούς και όρια. Ακριβώς αυτόν τόν ρόλο διαδραματίζει ή επιστήμη της βιοηθικής και οι διάφοροι Παγκόσμιοι Όργανισμοί που προσπαθούν, όσο μπορούν, να θέτουν τά αναγκαία κάθε φορά όρια, ώστε οι νέες αποκαλύψεις να βοηθήσουν τόν άνθρωπο και όχι να τόν καταστρέψουν. Τό ότι ή όρθόδοξη θεολογία δεν πρέπει να έρχεται σέ σύγκρουση με την επιστήμη, δεν σημαίνει ότι θά άποδέχεται ή ίδια, χωρίς προϋποθέσεις, όλες τις επιστημονικές έρευνες, παρακάμπτοντας τόν έαυτό της.

Η δεύτερη είναι ότι ή όρθόδοξη θεολογία δεν πρέπει να έμπλακί σέ λεπτομέρειες, σέ τέτοια γενετικά ζητήματα, που μπορούν να βλάψουν την ίδια την θεολογία. Θά πρέπει να εκθέτη τις βασικές θεολογικές «αρχές» πάνω σέ διάφορα γενετικά θέματα που ανακύπτουν, κυρίως για την ποιμαντική καθοδήγηση των μελών της. Αυτό σημαίνει ότι θά πρέπει να βλέπη βαθύτερα τά θέματα, δηλαδή θά τονίζει ποιά είναι ή όντολογία του ανθρώπου, ποιά είναι τό νόημα της ζωής του και πώς μπορεί κανείς θεολογικά να αντιμετωπίζη διάφορα προβλήματα, που συνδέονται με την βιολογική του ζωή.

Η τρίτη προϋπόθεση είναι ότι, ένω ο λόγος της Έκκλησίας θά είναι θεολογικός και ποιμαντικός, δεν θά είναι

δεσμευτικός για την ανθρώπινη ελευθερία. Η Εκκλησία θά θέτη τις θεολογικές βάσεις, θά βοηθᾶ τούς ανθρώπους νά ἀντιμετωπίζουν τά θέματα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἐκκλησιαστικά καί θεολογικά, ἀλλά δέν θά παραβιάζῃ τήν ἐλευθερία τους. Καί ἂν κάποτε ὁ ἄνθρωπος, παρασυρόμενος ἀπό διάφορα γεγονότα, τά πάθη καί τήν ἐσωτερική του ἐπιθυμία, ἀμαρτάνῃ, τότε ἡ Εκκλησία θά τόν παρηγορῇ καί κυρίως μέ τήν μετάνοια καί τήν ὄλη ἐκκλησιαστική ποιμαντική της θά θεραπεύῃ τά τραύματά του.

Μέσα ἀπό αὐτά τά πλαίσια βλέπω τόν ρόλο τῆς Ἐκκλησίας στήν ἀντιμετώπιση κρισίμων θεμάτων, ὅπως καί τήν περίπτωση πού μελετᾶμε, ἤτοι τήν ἰατρικῶς ὑποβοηθούμενη ἀνθρώπινη ἀναπαραγωγή καί τίς νέες μεθόδους πού εἰσάγει ἡ σύγχρονη ἐπιστήμη καί οἱ νομοθετικές ρυθμίσεις πού γίνονται στό οἰκογενειακό δίκαιο.

2. Ἡ ἱστορική ἀναδρομή γιά τό νομοσχέδιο

Τό θέμα τῆς ἀνθρώπινης ἀναπαραγωγῆς - ἐξωσωματικῆς γονιμοποίησης ἀπό ἀπόψεως βιοηθικῆς, ἐντάσσεται στό ζητήματα πού ἀνήκουν στόν τομέα τῆς ἀρχῆς τῆς βιολογικῆς ζωῆς καί εἶναι γνωστό μέ τόν ὄρο ἀναπαραγωγικές τεχνολογίες. Μέ τόν ὄρο αὐτό ἐννοοῦμε ὅλες ἐκεῖνες τίς μεθόδους πού ἔχουν σχέση μέ τήν ἀντιμετώπιση τῆς στειρότητας, τήν ἐμβρυϊκή διάγνωση καί τόν προγεννητικό ἔλεγχο.

Μέ τήν ἰατρικῶς ὑποβοηθούμενη ἀνθρώπινη ἀναπαραγωγή, ὅπως καί ἡ φράση τό ἐννοεῖ, ἐπιδιώκεται ἡ ἀντιμετώπιση τῆς στειρότητας, καί ἐπιδιώκεται νά ἀποκτήσουν τά ἀνδρόγυνα παιδιά, ὅταν δέν μποροῦν, εἴτε ὁ ἄνδρας εἴτε ἡ γυναίκα, νά τό κάνουν μέ τόν φυσικό τρόπο. Πρόκειται γιά τήν τεχνική τῆς σπερματέγχυσης καί γιά τήν γονιμοποίηση τοῦ ὠαρίου ἔξω ἀπό τό σῶμα τῆς γυναίκας καί μέσα σέ δοκιμαστικό σωλήνα, καί αὐτό ὀνομάζεται ἐξωσωματική γονιμοποίηση ἢ γονιμοποίηση *in vitro*. Τελευταία αὐτή ἡ δυνατότητα ἐκφράζεται μέ πολλές παραλλαγές καί ἀναφύονται πολλά ἠθικά, κοινωνικά, νομικά, ἀλλά καί θεολογικά διλήμματα, μερικά ἀπό τά ὅποια θά ἐντοπισθοῦν πιό κάτω.

Στό θέμα τῆς ἰατρικῆς ὑποβοήθησης στήν ἀνθρώπινη ἀναπαραγωγή ὑπάρχει μιᾶ σημαντική ἐπιστημονική μελέτη τοῦ κ. Βασιλείου Φανάρα, τήν ὅποια ὑπέβαλε στήν Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης, ὡς διδακτορική διατριβή, μέ τίτλο «Υποβοηθούμενη ἀναπαραγωγή, ἠθικοκοινωνική προσέγγιση».

Στήν ἐνδιαφέρουσα αὐτή ἐπιστημονική μελέτη, ἡ ὅποια κατά τήν ἀποψή μου εἶναι ἡ μοναδική στό εἶδος τῆς, ἀνευρίσκουμε σημαντικά σημεία, ὅπως γιά παράδειγμα τί εἶναι ὑποβοηθούμενη ἀναπαραγωγή, ποιές εἶναι οἱ μέθοδοι μέ τίς ὁποῖες γίνεται, ποιές εἶναι οἱ συνέπειες ἀπό τήν ἐφαρμογή τῆς καί ποιά εἶναι τά νομικά, ἠθικά, κοινωνικά καί θεολογικά προβλήματα πού ἀναφύονται μέ τήν χρήση τῆς.

Γιά νά διαπιστωθῇ ἡ ἀξία τῆς μελέτης, ἀπλῶς θά παραθέσω τά ὀκτώ κεφάλαιά της. Στό πρῶτο κεφάλαιο γίνεται λόγος γιά τό ἀνθρώπινο ἔμβρυο στήν Χριστιανική παράδοση. Στό δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται τό θέμα τῆς στειρότητας καί τῆς ἀτεκνίας στήν ἰουδαϊκο-χριστιανική παράδοση. Στό τρίτο κεφάλαιο ἀναπτύσσεται τό θέμα τῆς στειρότητας καί τῆς υἰοθεσίας. Στό τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ἡ ὑποβοηθούμενη ἀναπαραγωγή καί οἱ μέθοδοι μέ τίς ὁποῖες πραγματοποιεῖται. Στό πέμπτο κεφάλαιο περιγράφεται τό φαινόμενο τῆς δανεικῆς μητρότητας. Στό ἕκτο κεφάλαιο ἐκτίθενται οἱ συνέπειες ἀπό τήν ἐφαρμογή τῆς ὑποβοηθούμενης ἀναπαραγωγῆς. Στό ἕβδομο κεφάλαιο παρατίθενται τά ἠθικά ἐρωτήματα καί οἱ σύγχρονες θεολογικές ἀπόψεις γιά τήν ὑποβοηθούμενη ἀναπαραγωγή, τόσο τῶν ὀρθοδόξων μελετητῶν καί συγγραφέων (ἐδῶ, μεταξύ τῶν ἄλλων, ἐκτίθενται οἱ ἀπόψεις τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Περιστερίου κ. Χρυσστόμου καί τοῦ νῦν Σεβ. Μητροπολίτου Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς κ. Νικολάου), ὅσο καί τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν. Τέλος στό ὄγδοο κεφάλαιο ἀναπτύσσεται τό θέμα τῆς ὑποβοηθούμενης ἀναπαραγωγῆς ἀπό πλευρᾶς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς ἠθικῆς. Ὁ ἐπίλογος καί τά συμπεράσματα τῆς μελέτης δίδουν μιᾶ συνολική εἰκόνα τοῦ προβλήματος αὐτοῦ.

Σέ ἄλλες χώρες τῆς Εὐρώπης καί τῆς Ἀμερικῆς προσπάθησαν κατά καιρούς νά ἀντιμετωπίσουν τό θέμα τῆς ὑποβοηθούμενης ἀναπαραγωγῆς νομοθετικά. Καί στήν Ἑλλάδα πρόσφατα θεσπίσθηκε ἕνα νέο κεφάλαιο - ὄγδοο Κεφάλαιο - στό Τέταρτο βιβλίο τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα (Οἰκογενειακό Δίκαιο), στό ὅποιο ρυθμίζεται νομοθετικά ἡ ἰατρική ὑποβοηθούμενη ἀνθρώπινη ἀναπαραγωγή, καθώς ἐπίσης ρυθμίζονται καί οἱ ἐπιπτώσεις τῆς τεχνητῆς γονιμοποίησης στό δίκαιο τῆς συγγένειας. Εἶναι εὐνόητο ὅτι μέ τήν ὑποβοηθούμενη ἀνθρώπινη ἀναπαραγωγή, δημιουργοῦνται πολλά θεολογικά, ἠθικά, οἰκογενειακά, κοινωνικά καί νομικά προβλήματα, στό ὅποια πρέπει νά δοθοῦν λύσεις.

Πράγματι, τήν 22α Νοεμβρίου 2001 συστήθηκε μιᾶ νομοπαρασκευαστική Ἐπιτροπή, χωρίς νά γίνῃ αὐτό

ευρύτερα γνωστό, στην οποία Έπιτροπή συμμετείχαν κυρίως αστικολόγοι, για την μελέτη του θέματος. Η Έπιτροπή αυτή την 23η Απριλίου 2002, μετά από έξι μήνες, υπέβαλε στο Υπουργείο Δικαιοσύνης σχέδιο νόμου με τον τίτλο «Ίατρική υποβοήθηση στην ανθρώπινη αναπαραγωγή». Το νομοσχέδιο αυτό κατατέθηκε στην Βουλή την 12η Σεπτεμβρίου 2002 προκειμένου να συζητηθεί και ψηφισθεί στο Γ' Θερινό τμήμά της.

Διαβάζοντας κανείς τόσο το νομοσχέδιο όσο και την εισηγητική έκθεση βλέπει τα νέα μέτρα τα οποία προτεινόταν να εισαχθούν στον αστικό μας κώδικα. Αποκαλυπτικότερη των προθέσεων του νομοθέτη είναι η εισηγητική έκθεση που θα δούμε πιο κάτω και η οποία παρέχει τις απαραίτητες εξηγήσεις.

Αυτό, όταν δημοσιοποιήθηκε, προκάλεσε έκπληξη σε Κληρικούς και Χριστιανούς. Η Ίερά Σύνοδος της Έκκλησίας της Ελλάδος την 16η Σεπτεμβρίου 2002 εξέδωσε Δελτίο Τύπου στο οποίο καταγράφονταν τα νέα μέτρα που εισηγοῦνταν με το νομοσχέδιο αυτό και υπογράμμιζε το γεγονός ότι δεν είναι δυνατόν τέτοια σοβαρά ζητήματα να αντιμετωπίζονται μόνον από μια έπιτροπή αστικολόγων, χωρίς να κληθούν να συμμετάσχουν στην συζήτηση και άλλοι εμπλεκόμενοι φορείς, μεταξύ των οποίων και η Έκκλησία που ασχολείται ποιμαντικά με τους ανθρώπους και την οικογένεια.

Δυναμική παρέμβαση έκανε και ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδος κ. Χριστόδουλος, ένωπιον πολλών πολιτικών και άλλων παραγόντων, σε μια όμιλία του στο Διεθνές Συνέδριο του Κέντρου Στήριξης Οικογένειας της Ίερας Αρχιεπισκοπής Αθηνών που γινόταν την περίοδο εκείνη την Αθήνα. Άλλωστε είχε ασχοληθεί πολλά χρόνια πριν με το θέμα αυτό.

Ακόμη, η Έπιτροπή Βιοηθικής της Έκκλησίας της Ελλάδος σε κείμενο το οποίο υπέγραφε ο Πρόεδρος της Αρχιμ. Νικόλαος Χατζηνικολάου, νυν Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής και με τίτλο «Ενημερωτικό σχόλιο στο σχέδιο Νόμου για την ιατρική υποβοήθηση στην ανθρώπινη αναπαραγωγή», μετά τα εισαγωγικά σχόλια, κατέγραφε τις παρατηρήσεις της για το περιεχόμενο του νομοσχεδίου.

Στόν έντυπο και ηλεκτρονικό Τύπο εκδηλώθηκαν αντιδράσεις της Έκκλησίας, και συγχρόνως δημοσιεύθηκαν άρθρα για την ανάγκη να καταθέσει η Ίερά Σύνοδος τις προτάσεις της για το σοβαρό αυτό ζήτημα, αλλά συγχρόνως παρατηρήθηκαν και αντιδράσεις από μερικούς για την μη αναγκαιότητα της παρεμβάσεως της Έκκλησίας.

Τελικά, ο Υπουργός Δικαιοσύνης απέσυρε το νομοσχέδιο αυτό από το Γ' Θερινό Τμήμα της Βουλής, ώστε να συζητηθεί στην ολομέλειά της. Συγχρόνως κάλεσε και την Ίερά Σύνοδο να καταθέσει τις δικές της προτάσεις.

Η Έπιτροπή Βιοηθικής της Έκκλησίας της Ελλάδος κατέθεσε ένα κείμενο με τίτλο «Σχόλια – προτάσεις στο σχέδιο Νόμου για την Ίατρική υποβοήθηση στην Ανθρώπινη Αναπαραγωγή» και ο ίδιος ο Πρόεδρος της ανέπτυξε προφορικά ένωπιον της αρμοδίας Έπιτροπής της Βουλής τις απόψεις της Έκκλησίας για το θέμα αυτό. Το κείμενο αυτό περιλαμβάνει τα «εισαγωγικά σχόλια», «τά θέματα όρολογίας» που παρατηρούνται στο Νομοσχέδιο και στην συνέχεια εξετάζεται κάθε άρθρο ξεχωριστά και τονίζονται τα θετικά του στοιχεία, τα σημεία που δικαιολογούν επιφυλάξεις, τα σχόλια, ή νομοθεσία άλλων χώρων για κάθε άρθρο, και οι προτάσεις της Έκκλησίας.

Τελικά, το Υπουργείο Δικαιοσύνης την 5η Νοεμβρίου ανακοίνωσε μερικές -ελάχιστες- διορθωτικές τροποποιήσεις στο νομοσχέδιο. Η Ίερά Σύνοδος της Έκκλησίας της Ελλάδος με «ανακοινωθέν» της την 6η Νοεμβρίου λαμβάνει θέση στο θέμα αυτό, ανακοινώνοντας ποιές προτάσεις της έγιναν αποδεκτές, τονίζοντας επίσης τις αντιρρήσεις της σε βασικά ζητήματα του νομοσχεδίου και πρότεινε αφ' ενός μέρους να καθυστερήσει ή ψήφισή του από την ολομέλεια της Βουλής για να αντιμετωπισθούν καλύτερα τα θιγόμενα ζητήματα, αφ' ετέρου δέ να προσδιορισθούν με σαφήνεια οι βασικές ηθικές αρχές επί τη βάση των οποίων θα γίνη ή νομοθετική ρύθμιση του σοβαρού αυτού ζητήματος.

Στην αρχή του ανακοινωθέντος γράφεται:

«Χθές, 5η Νοεμβρίου 2002, το Υπουργείο Δικαιοσύνης, ανταποκρινόμενο, σε κείμενο που με τον τίτλο «Σχόλια-προτάσεις» κατέθεσε η Ίερά Σύνοδος της Έκκλησίας της Ελλάδος, προέβη σε διορθωτικές τροποποιήσεις επί του νομοσχεδίου για την Ίατρική Υποβοήθηση στην Ανθρώπινη Αναπαραγωγή.

Χωρίς καμμία άμφιβολία, οι παραπάνω τροποποιήσεις είναι προς την σωστή κατεύθυνση. Παρά ταύτα, δεν αισθανόμαστε ικανοποιημένοι, μιά που οι ρυθμίσεις που αναφέρονται στην ουσία του νομοσχεδίου παραμένουν

ἄθικτες. Οἱ ὅποιες τροποποιήσεις ἔγιναν καταδεικνύουν τὴν καλὴ διάθεση τῆς πολιτείας νὰ συνεργασθεῖ μετὰ τὴν Ἐκκλησία. Δὲν φανερώνουν ὅμως καὶ τὴν παράλληλη διάθεσή της νὰ λύσῃ συνεντά τὸ μεγάλο πρόβλημα τῆς οἰκογένειας, νὰ στηρίξῃ τὸν θεσμό της, νὰ προστατεύσῃ τὰ συμφέροντα τῶν μελλογεννητῶν παιδιῶν καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὸν σεβασμὸ της στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ».

Συγκεκριμένα τὸ Ὑπουργεῖο ἔκανε τρεῖς τροποποιήσεις. Πρῶτον, ἀντικατέστησε τὸν ὄρο «γεννητικό ὑλικό», πού προσδιορίζει τὸ ἔμβρυο πρὸ τῆς ἐμφυτεύσεως, μετὰ τὸν ὄρο «γονιμοποιημένο ὠάριο», τὸ ὁποῖο βέβαια δὲν εἶναι σύμφωνο μετὰ τὶς ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας πού πρότεινε νὰ ὀνομασθῇ «προεμφυτευτικό ἔμβρυο» ἢ «ἔμβρυο in vitro». Δεύτερον, καθόρισε ὅτι τὸ δικαίωμα στὴν «παρένθετη μητρότητα», τὸ ἔχουν ὅσοι κατοικοῦν στὴν Ἑλλάδα. Τρίτον, σχετικὰ μετὰ τὴν μεταθανάτια γονιμοποίηση καθόρισε νὰ γίνεται μετὰ δικαστικὴ ἀπόφαση καὶ ὄχι μετὰ συμβολαιογραφικὸ ἔγγραφο. Κατὰ τὰ ἄλλα τὸ νομοσχέδιο παρέμεινε ὅπως εἶχε κατατεθῆ.

Τὸ νομοσχέδιο, μετὰ τὶς ἐλάχιστες τροποποιήσεις, ψηφίσθηκε ἀπὸ τὴν Βουλὴ καὶ τέθηκε σὲ ἰσχύ. Πρόκειται γιὰ τὸν ν.3089/2002 πού εἰσήχθη ὡς ὄγδοο κεφάλαιο στὸ τέταρτο βιβλίον τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα (Οἰκογενειακὸ Δίκαιο).

3. Ὁ νόμος γιὰ τὴν Ἱατρικὴ Ὑποβοήθησι στὴν ἀνθρώπινη ἀναπαραγωγὴ

Στὴν ἐνότητά αὐτή θὰ πρέπει νὰ δοῦμε τὰ ἄρθρα τοῦ νέου νόμου γιὰ τὸ θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ καὶ νὰ δοῦμε ποιά εἶναι τὰ νέα δεδομένα τὰ ὁποῖα εἰσάγονται μετὰ τὸν νόμο. Αὐτὸ θὰ γίνῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν γιὰ λόγους ἐνημερωτικούς, ἀφ' ἑτέρου δὲ γιὰ λόγους ποιμαντικούς, ὥστε, γνωρίζοντας τὰ θεσπισθέντα μέτρα, νὰ μπορέσουμε νὰ καθοδηγοῦμε θεολογικά καὶ ποιμαντικά τοὺς Χριστιανοὺς.

Κατ' ἀρχὰς θὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ Πολιτεία εἶναι ὑποχρεωμένη καὶ ἀρμοδίᾳ νὰ θεσπίζῃ νόμους γιὰ τοὺς πολίτες της, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πολίτες μερικοὶ ἢ πολλοὶ μποροῦν νὰ μὴ εἶναι Χριστιανοί, ἢ καὶ αὐτοὶ πού εἶναι Χριστιανοὶ νὰ μὴ θέλουν νὰ ζοῦν μέσα στὰ πλαίσια τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως.

Ἡ θέσπιση νόμων ἀπὸ μιὰ δημοκρατικὴ Πολιτεία εἶναι ἀπαραίτητη, ἀκριβῶς γιατί μετὰ τὴν πτώση ὁ ἄνθρωπος διακατέχεται ἀπὸ τὰ πάθη τῆς φιλοδοξίας, τῆς φιλαργυρίας καὶ τῆς φιληδονίας καὶ μάλιστα ὁ καθένας θὰ ἠθελε νὰ ἐνεργῇ κατὰ τὸ δοκοῦν σὲ βάρος τῶν συνανθρώπων του. Ὅποτε οἱ νόμοι ἐνεργοῦν στὴν κοινωνία καὶ μάλιστα σὲ μιὰ πολυπολιτισμικὴ κοινωνία, μετὰ διάφορες παραδόσεις, ρυθμιστικὰ καὶ ἰσορροπιστικὰ.

Τὸ ἐρώτημα, ὅμως, συνήθως πού τίθεται σὲ πολλές περιπτώσεις εἶναι τὸ ἀκόλουθο: ὁ νόμος πρέπει νὰ παιδαγωγῇ τοὺς ἀνθρώπους ἢ νὰ ἐκφράζῃ τὶς ἐπιθυμίες τῶν ἀνθρώπων μιᾶς συγκεκριμένης κοινωνίας; Μὲ ἄλλα λόγια ὁ νόμος θὰ πρέπει νὰ ἐνεργῇ παιδαγωγικά καὶ ἀνυψωτικά ἢ νὰ ἱκανοποιῇ τὶς ἐπιθυμίες τῶν ἀνθρώπων;

Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γίνεται συνδυασμὸς καὶ τῶν δύο αὐτῶν περιπτώσεων, ὅποτε καὶ τὰ δύο πρέπει νὰ συμβαίνουν μέσα σὲ μερικά ὅρια καὶ πλαίσια. Ὁ νομοθέτης σὲ μιὰ Πολιτεία καὶ πρέπει νὰ καθοδηγῇ τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀνέρχονται σὲ ὑψηλότερη πνευματικὴ κατάσταση, ἢ τοῦλάχιστον νὰ μὴ διασαλεύουν τὸ κοινωνικὸ σύνολο, καὶ νὰ μὴ καταστρέφουν τὸν ἑαυτό τους, ἀλλὰ καὶ πρέπει νὰ βλέπῃ τὰ σύγχρονα δεδομένα καὶ τὶς σύγχρονες ἀπαιτήσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ σέβεται, μέσα σὲ πλαίσια καὶ ὅρια, τὴν ἐλευθερία τους, ἀρκεῖ αὐτὸ νὰ μὴ γίνεται σὲ βάρος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Αὐτὸ τὸ ἔργο τοῦ νομοθέτου τὸ συναντοῦμε καὶ μέσα στὴν Ἐκκλησία. Ὁ νόμος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἔγινε «παιδαγωγὸς εἰς Χριστόν», ὅποτε «ἐλθούσης τῆς πίστεως οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν» (Γαλ. γ', 2526). Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ζοῦσαν σὲ μιὰ πλησμονὴ ἀγάπης, ὅταν ὅμως ἀργότερα ἐκκοσμικεύθηκε ἡ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ, δηλαδὴ ἐκκοσμικεύθηκαν οἱ Χριστιανοί, τότε οἱ Πατέρες θέσπισαν τοὺς ἱερούς Κανόνες γιὰ νὰ διασφαλίξῃται ἡ ἐνότητά τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ σώζονται οἱ Χριστιανοί, θεραπευόμενοι ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τῶν ποικίλων παθῶν.

Μετὰ τὰ ἀναγκαῖα αὐτὰ ἄς δοῦμε τὸν ἰσχύοντα νόμο γιὰ τὴν ἱατρικὴ ὑποβοηθούμενη ἀνθρώπινη ἀναπαραγωγὴ.

Στὴν εἰσηγητικὴ ἔκθεσι τοῦ νομοσχεδίου δίδονται οἱ ἀναγκαῖες ἐρμηνεῖες καὶ διευκρινήσεις γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα ψηφίσεως ἑνὸς νόμου πού θὰ ρυθμίξῃ τὰ θέματα πού ἔχουν σχέση μετὰ τὴν ἱατρικὴ ὑποβοηθούμενη ἀνθρώπινη ἀναπαραγωγὴ. Μεταξὺ ἄλλων τονίζεται ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἱατρικῶν μεθόδων γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἀναπαραγωγὴ δημιούργησαν πολλὰ ἠθικά, κοινωνικά καὶ νομικά προβλήματα. Ἐπειτα γράφεται ὅτι, ἐκτός ἀπὸ τὴν γνωστὴ ἐξωσωματικὴ γονιμοποίηση, ἐφαρμόζονται καὶ πολλὲς παραλλαγές πού δὲν καλύπτονται ἀπὸ τὸν

νόμο και γι' αυτό καθίσταται αναγκαία ή παρέμβαση του νομοθέτη. Αυτό έχει γίνει σε πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που δεν κινούνται όλες σε μία ένια κατεύθυνση, αφού άλλες είναι αυστηρές και άλλες πιο ελαστικές. Οι διαφοροποιήσεις αυτές δημιουργούν πολλά διλήμματα στον νομοθέτη.

Από το «πνεύμα» αυτό της εισηγητικής έκθεσης φαίνεται αφ' ενός μόν η αναγκαιότητα της νομοθετικής ρύθμισης πολλών συγχρόνων πρακτικών εφαρμογών της γενετικής έπισημης, αφ' έτερου δέ ότι η νομοθεσία σε κάθε χώρα δεν μπορεί να άδιαφορήση για την παράδοση και την νοοτροπία που επικρατεί στην χώρα αυτή.

Ακολουθως στην εισηγητική έκθεση αναλύονται έκτενέστερα όλες οι νέες ρυθμίσεις τις οποίες προβλέπει το νομοσχέδιο και όπως γράφεται, ο άπώτερος σκοπός με το νομοσχέδιο είναι να ανανεωθεί ο Άστικός Κώδικας και να ανταποκριθί στις ανάγκες των καιρών.

Δέν είναι εύκολο σε μία σύντομη εισήγηση να γίνη έκτενης περιγραφή κάθε νέας ρυθμίσεως που εισήχθη από τον ισχύοντα νόμο στο θέμα της ιατρικής ύποβοήθησης στην ανθρώπινη αναπαραγωγή. Θα άρκεσθω, όμως, στο να έκθέσω τις νέες ρυθμίσεις που εισάγονται διά του νόμου αυτού.

Μέ τον νέο νόμο:

- **έπιτρέπεται** η ιατρική ύποβοήθηση στην ανθρώπινη αναπαραγωγή που χαρακτηρίζεται και τεχνητή γονιμοποίηση, όταν η γυναίκα βρίσκεται στην ηλικία της φυσικής ικανότητας αναπαραγωγής και στην περίπτωση που δεν μπορεί το άνδρόγυνο να άποκτήση τέκνα με φυσικό τρόπο ή προκειμένου να άποφευχθί η μετάδοση σοβαρής ασθένειας στο παιδί. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, όπως φαίνεται στην εισηγητική έκθεση, δικαιολογείται η «έτερόλογη γονιμοποίηση». Δηλαδή «όμόλογη γονιμοποίηση» είναι όταν χρησιμοποιείται σπερματοζώαριο και ώαριο από το ίδιο το άνδρόγυνο και «έτερόλογη γονιμοποίηση» είναι όταν χρησιμοποιείται σπερματοζώαριο και ώαριο από τρίτο πρόσωπο, εκτός των συζύγων.

Άπαγορεύεται η ιατρική ύποβοηθούμενη ανθρώπινη αναπαραγωγή, με την μέθοδο της κλωνοποίησης, αλλά αφήνεται άνοικτό το ένδεχόμενο της κλωνοποίησης για θεραπευτικούς σκοπούς. Στο αρχικό κείμενο της εισηγητικής έκθεσης που κατατέθηκε στην Βουλή γράφεται ότι με το άρθρο αυτό «άπαγορεύεται η αναπαραγωγική μόνο κλωνοποίηση και από αυτό μπορεί να συναχθί έρμηνευτικά ότι η θεραπευτική κλωνοποίηση είναι έπιτρεπτή». Στο τελικό, όμως, κείμενο της εισηγητικής έκθεσης που δημοσιεύθηκε στον «Κώδικα του Νομικού Βήματος» η φράση αυτή που αναφέρεται στην δυνατότητα της θεραπευτικής κλωνοποίησης έχει άπαλειφθί. Αυτό βέβαια, δεν άποκλείει άργότερα, όταν χρειασθί, να επανέλθι, δηλαδή να δοθί η ίδια έρμηνεία από τά άρμόδια όργανα. Παρά ταυτα παραμένει η φράση ότι το νομοσχέδιο «έπιτρέπει την χρήση των γονιμοποιημένων ωαρίων που πλεονάζουν και για έρευνητικούς ή θεραπευτικούς σκοπούς».

Δέν έπιτρέπεται έπιλογή του φύλου, εκτός κι αν πρόκειται για κληρονομική ασθένεια που συνδέεται με το φύλο (άρθρο 1455). Με το τελευταίο αυτό δίνεται η δυνατότητα της έπιλογής του φύλου έστω και κατ' εξαίρεση. Στην εισηγητική έκθεση φαίνεται αυτό καθαρά, όταν γράφεται: «η έπιλογή του φύλου του τέκνου δεν είναι έπιτρεπτή, παρά μόνον αν πρόκειται να άποφευχθί σοβαρή κληρονομική νόσος που συνδέεται με συγκεκριμένο φύλο, όπως λ.χ. η μυοπάθεια Duchenne (κατά κυριολοξία ή μυϊκή δυστροφία Duchenne) που πλήττει μόνον τους άρρενες».

- Η ανθρώπινη αναπαραγωγή διενεργείται με **συναίνεση** των προσώπων που έπιθυμούν την άποκτηση τέκνων. Για την **άγαμη γυναίκα** και τον άνδρα με τον όποιο συζή, ή συναίνεση παρέχεται με συμβολαιογραφικό έγγραφο. Όποτε, όπως γράφεται και στην εισηγητική έκθεση έπιτρέπεται η «τεχνητή γονιμοποίηση άγάμων μοναχικών γυναικών».

Η συναίνεση άνακαλείται πριν το χρονικό διάστημα που οι γαμέτες και τά γονιμοποιημένα ώαρια μεταφερθούν στο γυναικείο σώμα, και εάν ένα από τά πρόσωπα που συνήνεσαν πέθαναν πριν την μεταφορά (άρθρο 1456).

Έντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι δεν γίνεται λόγος για έμβρυα, αλλά για γονιμοποιημένα ώαρια.

- Έπιτρέπεται η **μεταθάνατια γονιμοποίηση**, με όρισμένες προϋποθέσεις και ύστερα από δικαστική άδεια, δηλαδή έπιτρέπεται η τεχνητή γονιμοποίηση με σπέρμα του άποθανόντος συζύγου ή του άνδρος με τον όποιο ζούσε η γυναίκα. Στην περίπτωση αυτή η τεχνητή γονιμοποίηση γίνεται στο διάστημα μεταξύ των έξι μηνών από τον θάνατο του συζύγου ή του άνδρα, και πριν την συμπλήρωση διετίας από τον θάνατό του (άρθρο 1457).

- Επιτρέπεται ή «**παρένθετη μητρότητα**», δηλαδή ή κυοφορία γονιμοποιημένων ωαρίων από άλλη γυναίκα, με συναίνεση όλων των εμπλεκόμενων προσώπων, ακόμη και του άνδρα της «κυοφόρου» γυναίκας, χωρίς αντάλλαγμα και ύστερα από δικαστική άδεια (άρθρο 1458). Στην εισηγητική έκθεση γίνεται λόγος για «παρένθετη μητρότητα», για «κυοφόρο γυναίκα» και για γυναίκα που ενδιαφέρεται να αποκτήσει παιδί και «δανείζεται τη μητέρα μιας άλλης γυναίκας».

- Ρυθμίζεται τό μέλλον των **κρουοσυντηρημένων γαμετών** και των **κρουοσυντηρημένων γονιμοποιημένων ωαρίων**, αφού εκείνοι που προσφεύγουν στην τεχνητή γονιμοποίηση αποφασίζουν με κοινή έγγραφη δήλωσή τους γι' αυτά ή να δοθούν, χωρίς αντάλλαγμα, σε άλλα πρόσωπα ή να χρησιμοποιηθούν, χωρίς αντάλλαγμα, για έρευνητικούς και θεραπευτικούς σκοπούς ή να καταστραφούν.

Αν δέν υπάρχει τέτοια γραπτή κοινή δήλωση τότε οί γαμέτες και τά γονιμοποιημένα ωάρια (γονιμοποιημένα έμβρυα) διατηρούνται για διάστημα πέντε έτων, και μετά τήν λήξη αυτής τής ήμερομονίας είτε χρησιμοποιούνται για έρευνητικούς και θεραπευτικούς σκοπούς είτε καταστρέφονται. Όσα δέν κρουοσυντηρούνται καταστρέφονται μέ τήν συμπλήρωση των δεκατεσσάρων ήμερών (άρθρο 1459).

- Δέν γνωστοποιείται ή **ταυτότητα των τρίτων προσώπων** που έχουν προσφέρει τούς γαμέτες ή τά γονιμοποιημένα ωάρια στά πρόσωπα που επιθυμούν τήν απόκτηση τέκνου. Ιατρικές πληροφορίες που άφορούν τόν τρίτο δότη τηρούνται σε απόρρητο αρχείο, χωρίς να υπάρχει ένδειξη τής ταυτότητός του. Πρόσβαση στό αρχείο αυτό επιτρέπεται μόνον στό τέκνο, και μάλιστα για λόγους που άφορούν τήν υγεία του. Επίσης, δέν γνωστοποιείται και ή ταυτότητα του τέκνου στους τρίτους δότες των γαμετών και των γονιμοποιημένων ωαρίων (άρθρο 1460).

- Στην περίπτωση κυοφορίας από άλλη γυναίκα, **μητέρα του τέκνου** θεωρείται όχι ή γυναίκα που κυφόρησε, αλλά εκείνη στην οποία δόθηκε ή σχετική δικαστική άδεια. Τό τεκμήριο τής μητρότητας ανατρέπεται, ύστερα από δικαστική απόφαση μέ τίς προϋποθέσεις που προβλέπει ό νόμος (άρθρο 1464).

Έπομένως, σύμφωνα μέ τά άνωτέρω, από τόν ισχύοντα νόμο, επιτρέπεται ή ιατρική ύποβοηθούμενη ανθρώπινη αναπαραγωγή, ακόμη και ή έτερόλογη γονιμοποίηση, άπαγορεύεται ή κλωνοποίηση του ανθρώπου, αλλά αφήνονται περιθώρια για τήν κλωνοποίηση για θεραπευτικούς σκοπούς, επιτρέπεται ή γονιμοποίηση από άγαμες μοναχικές γυναίκες, επιτρέπεται ή μεταθανάτια γονιμοποίηση, εισάγεται ό θεσμός τής χρησιμοποίησης «παρένθετης» κυοφόρου γυναίκας, ρυθμίζεται τό μέλλον των «πλεοναζόντων γονιμοποιημένων ωαρίων», αφού χρησιμοποιούνται για θεραπευτικούς σκοπούς ή καταστρέφονται-σκοτώνονται, και διατηρείται ή άνωνυμία τόσο του δότη όσο και του τέκνου που γεννιέται.

Πρόκειται για νέα δεδομένα στον χώρο τής οικογένειας τά όποια προκαλούν τήν όρθόδοξη θεολογία σε συζήτηση και ποιμαντική καθοδήγηση των μελών τής.

4. Γενικές θεολογικές παρατηρήσεις

Γενικά, ή όρθόδοξη θεολογία πρέπει να ενδιαφέρεται κυρίως για τόν τρόπο που ό άνθρωπος από τό κατ' εικόνα θά όδηγηθή στο καθ' όμοίωση, που είναι ό τελικός σκοπός του. Δέν πρέπει ποτέ να ξεχνούμε αυτόν τόν σκοπό, και ότι αυτό είναι τό βασικό έργο των Ποιμένων τής Έκκλησίας, ειδικά των Έπισκόπων. Ό άνθρωπος σήμερα έχει κουρασθή από λόγους που διακρίνονται από ώραιολογίες, στοχασμούς και θεολογικές σκέψεις που θυμίζουν σχολαστικισμό και ήθικισμό. Ό σύγχρονος άνθρωπος χρειάζεται και αναζητᾶ μία θεολογία που να είναι ποιμαντική και θεραπευτική που θά άγγιζι τά έσωτερικά του υπαρξιακά προβλήματα.

Πέρα από αυτόν τόν βαθύτερο σκοπό οί Ποιμένες τής Έκκλησίας θά πρέπει να αντιμετώπιζουν και ποιμαντικά θέματα τρεχούσης σημασίας, αλλά και αυτό τό έργο θά τό κάνουν, όχι άποσπασματικά και έκκοσμηκευμένα, αλλά μέσα από τήν προοπτική τής σωτηρίας του ανθρώπου, που είναι ό ύψιστος σκοπός και τό βαθύτερο έργο τής όρθοδόξου ποιμαντικής. Σαφώς, λοιπόν, πρέπει να διαχωρισθῆ ή όρθόδοξη ποιμαντική, από τήν βατικάνεια και τήν προτεσταντική αντιμετώπιση των θεμάτων του ανθρώπινου βίου.

Ός προς τό θέμα που μάς άπασχολεί, τήν τεχνητή, έξωσωματική γονιμοποίηση, μέ τίς πολλές παραλλαγές, πρέπει να τονίζουμε σε όλους τούς τόνους ότι ό άνθρωπος είναι δημιούργημα του Θεού, ότι διαφέρει από τά ζώα, ότι ό βαθύς σκοπός του είναι ή θέωση. Μέσα σε αυτόν τόν σκοπό βλέπουμε τήν έπευλόγηση των σχέσεων μεταξύ του άνδρου και τής γυναίκας, μέ τό μυστήριο του γάμου, αλλά και τήν γονιμοποίηση και τήν κυοφορία του έμβριου,

καθώς και την γέννηση των παιδιών. Η απόκτηση παιδιών δεν είναι αυτοσκοπός για τους γονείς, ούτε τα παιδιά γεννιούνται για κοινωνικούς λόγους και για την κοινωνική καταξίωση των γονέων, αλλά για να γίνουν τα άνδρoγυνα συνεργοί του Θεού στην δημιουργία και την σωτηρία των παιδιών τους. Όποτε, ούτε η φυσική ατεκνία στερεί κάτι από την σωτηρία του ανθρώπου, ούτε και η γέννηση πολλών παιδιών δημιουργεί πληρότητα στον άνθρωπο, αφού και όταν υπάρχουν δεν ικανοποιείται πλήρως ο σκοπός της υπάρξεώς του. Αν ο άνθρωπος δεν εκπληρώσει τον βαθύτερο στόχο του, που είναι να φθάσει από το κατ' εικόνα στο καθ' όμοίωση, τότε θα είναι ένα αποτυχημένο όν, παρ' όλες τις επίγειες κατακτήσεις και επιτυχίες του.

Και όταν χρειασθούμε να αντιμετωπίσουμε θέματα που θεσπίζονται με συγχρόνους νόμους θα πρέπει να το κάνουμε πολύ προσεκτικά για τους εξής λόγους. Πρώτον, η Έκκλησία ποτέ δεν μπορεί να αφήσει την θεολογία της και τον σκοπό για τον οποίο υπάρχει και αυτός είναι η σωτηρία των ανθρώπων, αλλά όλα πρέπει να τα εντάσσει μέσα σε αυτόν τον σκοπό. Δεύτερον, έργο της Πολιτείας είναι να θεσπίζει τους νόμους για τους πολίτες της, οι οποίοι μπορεί να μην είναι μέλη της Έκκλησίας. Η Πολιτεία είναι υποχρεωμένη να αντιμετωπίσει και να ρυθμίζει καταστάσεις που αφορούν όλα τα μέλη της κοινωνίας, που δεν είναι Χριστιανοί, αλλά και δεν θέλουν να ζουν χριστιανικά όσοι είναι βαπτισμένοι Χριστιανοί. Τρίτον, η ενδεχόμενη παρέμβαση της Έκκλησίας προς την νομοθετική εξουσία δεν θα γίνεται με εξουσιαστικό τρόπο, αλλά με συνεργασία, μέσα στα πλαίσια της διακριτικότητας των ρόλων κάθε πλευράς, για το καλό της κοινωνίας. Τέταρτον, δεν μπορούμε να δεσμεύουμε τυραννικά την ελευθερία των ανθρώπων, ακόμη και αυτών που είναι μέλη της Έκκλησίας. Ωστόσο έργο των Κληρικών είναι να ενημερώνουν τους Χριστιανούς, να υποδεικνύουν το θεολογικώς δέον, για το ποιός είναι ο σκοπός του ανθρώπου, και να καθοδηγούν πνευματικά και προσωπικά αυτούς που ζητούν την καθοδήγηση από τους Ποιμένες της Έκκλησίας. Βεβαίως, όταν εξασκούμε ποιμαντική καθοδήγηση σε προσωπικό επίπεδο, τότε θα αντιμετωπίζουμε το θέμα υποστατικά και προσωπικά, βλέποντας τις έσωτερικές ελλείψεις του ανθρώπου, τις αναζητήσεις και τις προσδοκίες του, πάντοτε μέσα από τον τελικό σκοπό του.

Σχετικά με τον ισχύοντα νόμο για την ιατρική υποβοηθούμενη ανθρώπινη αναπαραγωγή μπορούμε να καταγράψουμε μερικές παρατηρήσεις. Θα πρέπει να εντοπίσουμε τέσσερα βασικά σημεία τα οποία αναφέρονται σε τέσσερες γενικές θεολογικές «αρχές», οι οποίες παραθεωρούνται από τον νόμο αυτόν και μάλιστα ενδιαφέρουν σημαντικά.

Το **πρώτον** είναι οι όροι «γεννητικό υλικό» και «κρυοσυντηρημένο γεννητικό υλικό». Ο αδόκιμος όρος «γεννητικό υλικό» που υπήρχε στο νομοσχέδιο, και όπως γράφεται στην εισηγητική έκθεση «χρησιμοποιείται συμβατικά για να υποδηλώσει τόσο το άπλο γεννητικό υλικό, δηλαδή τους γαμέτες (τό σπέρμα και τό ωάριο) όσο και τό γονιμοποιημένο ωάριο» αντικαταστάθηκε στον ψηφισθέντα νόμο με τους όρους «γαμέτες» και «γονιμοποιημένο» ή «κρυοσυντηρημένο γονιμοποιημένο ωάριο», χωρίς όμως τό τελευταίο να λέγεται έμβρυο.

Για την ορθόδοξη διδασκαλία τό γονιμοποιημένο ωάριο είναι έμβρυο –και έπομένως άνθρωπος που έχει ψυχή και σώμα– γιατί ο άνθρωπος «άμα τή συλλήψει έμψύχεται» και οι λειτουργίες της ψυχής θά εκδηλωθούν ανάλογα με την σωματική ανάπτυξη του ανθρώπου. Όποτε, τό έμβρυο, τον άνθρωπο, δεν μπορούμε να τό ονομάσουμε άπλως γεννητικό ή γενετικό υλικό, τό οποίο μάλιστα μπορούμε να χρησιμοποιούμε για έρευνητικούς και θεραπευτικούς σκοπούς. Ο άνθρωπος δεν μπορεί να θεωρηθί πειραματόζωο.

Αυτό τό ίδιο μπορούμε να πούμε και για τά βλαστοκύτταρα που χρησιμοποιούνται για έρευνητικούς και θεραπευτικούς σκοπούς. Δεν μπορούμε, από πλευράς Έκκλησίας, να δεχθούμε ότι μέσα στο χρονικό διάστημα των δεκατεσσάρων ήμερών μπορούν να γίνουν έρευνες στά βλαστοκύτταρα που προϋποθέτουν την καταστροφή της βλαστοκύστης. Στην εισηγητική έκθεση γράφεται ότι χρησιμοποιείται ο όρος «γονιμοποιημένο ωάριο» «για να καλύψει τις πρώτες δεκατέσσερες ήμερες από την ένωση του σπέρματος και του ωαρίου», στό οποίο χρονικό διάστημα θά γίνονται σχετικές έρευνες στά βλαστοκύτταρα, με την καταστροφή της βλαστοκύστης, γιατί μετά τις δεκατέσσερες ήμερες «κατά τά διδάγματα της ιατρικής έπιστήμης, σχηματίζονται οι καταβολές του νευρικού ίστού». Πρόκειται για ένα χρονικό διάστημα που όπως είπε ο Καθηγητής Ίαν Γουϊλμοντ, ο οποίος δημιούργησε την Ντόλι, σε συνέντευξή του, είναι τεχνικά καθορισμένο, μάλλον συντηρητικά για να εξυπηρετήσει άπλως ίσορροπίες (Βήμα της Κυριακής 14 Αυγούστου 2005). Αυτό δεν μπορεί να γίνη άποδεκτό από την ορθόδοξη θεολογία, γιατί συνδέεται με την καταστροφή του εμβρύου.

Τό **δεύτερο** σημείο έχει σχέση με την «έτερόλογη γονιμοποίηση» ή τον λεγόμενο «τρίτο δότη» και την λεγομένη «φέρουσα κυοφόρο γυναίκα» που κυοφορεί, γεννά και έπιστρέφει τό παιδί στους γονείς, και την λεγομένη «υποκατάστατη μητέρα», ή οποία προσφέρει την μήτρα της, καθώς επίσης και με την κυοφορία της άγαμης μοναχικής μητέρας. Με αυτόν τον τρόπο καταργείται ή ιερότητα και ή μοναδικότητα του γάμου, εισάγονται τρίτα πρόσωπα στην σχέση μεταξύ άνδρος και γυναίκας, όποτε παύει να λειτουργή ή ιερός θεσμός του γάμου, ό

έρωτας υποβιβάζεται, υπάρχει μια ιδιότυπη πράξη μοιχείας, καταργείται ή μητρότητα της συζύγου.

Τό **τρίτο** σημείο έχει σχέση με τό λεγόμενο «πλεονάζον γεννητικό υλικό» και τό λεγόμενο «κρυοσυντηρημένο γεννητικό υλικό» τό όποιο, όταν δέν έμφυτεύεται σέ άλλο σώμα, χρησιμοποιείται για θεραπευτικούς ή έρευνητικούς σκοπούς ή καταστρέφεται. Όπότε, σέ αυτήν τήν περίπτωση, ακριβώς έπειδή τό γονιμοποιημένο ώάριο, ήτοι τό έμβρυο, για τήν όρθόδοξη θεολογία είναι άνθρωπος, σημαίνει ότι ή πράξη αυτή συγκαταλέγεται στην κατηγορία του φόνου συγκεκριμένου ανθρώπου.

Τό **τέταρτο** σημείο έχει σχέση με τά αποτελέσματα της ιατρικής υποβοήθησης στην ανθρώπινη αναπαραγωγή, που είναι τά ίδια τά παιδιά που θα γεννηθούν με διάφορες μορφές της «έτερόλογης γονιμοποίησης» ή από μιά άγαμη μητέρα και έναν άγνωστο πατέρα. Αυτό άφορά περισσότερο τά παιδιά που είναι δυνατόν νά έχουν πέντε γονείς, ήτοι τό άνδρόγυνο που θέλει νά αποκτήσει παιδιά, τόν «τρίτο δότη» που είναι άγνωστος, ό όποιος θά δώσει τό σπέρμα, τήν «φέρουσα γυναίκα» που θά αναλάβει νά κυφορήσει τό έμβρυο και τήν τρίτη γυναίκα από τήν όποία είναι ένδεχόμενο νά ληφθή τό ώάριο. Όπότε γεννιέται μιά κατηγορία παιδιών, τά όποια στην πραγματικότητα είναι όρφανά, όταν έχουν πολλούς γονείς ή άγνωστους γονείς, δύο «πατέρες» και τρεις «μητέρες», όταν γεννώνται από άγαμες μοναχικές γυναίκες και από άγνωστο δότη.

Βέβαια, τό νομοσχέδιο προσπαθεί νά αντιμετώπιση τούς βαθμούς της συγγένειας των παιδιών αυτών, αλλά όπως γίνεται αντιληπτό, τό πρόβλημα δέν είναι μόνον νομικό, αλλά υπαρξιακό και ψυχολογικό.

Είναι σαφές ότι προκειμένου νά αντιμετωπισθή με τό νομοσχέδιο ή έπιθυμία μερικων γονέων νά αποκτήσουν παιδιά, δημιουργούνται νέα προβλήματα, ψυχολογικά, κοινωνικά, οικογενειακά και θεολογικά. Σίγουρα ή οικογένεια που πρέπει νά στηριχθή ακόμη περισσότερο, κλονίζεται.

Και, βεβαίως, υπάρχει έντονος προβληματισμός, όταν γίνονται τέτοιες προσπάθειες για νά γεννηθούν παιδιά, όταν παράλληλα σκοτώνονται πολύ περισσότερα έμβρυα και όταν υπάρχουν σοβαροί κίνδυνοι νά μεταφερθούν σέ έπόμενες γενιές διάφορες γενετικές άνωμαλίες.

5. Τό κείμενο της Έκκλησίας για τό θέμα αυτό

Η Ιερά Σύνοδος της Έκκλησίας της Ελλάδος θά πρέπει νά ενημερώσει τούς Χριστιανούς πάνω στο σοβαρό αυτό θέμα, και αυτό θά τό κάνει για ποιμαντικούς λόγους. Υπάρχουν πολλοί Χριστιανοί τούς όποιους άπασχολούν τέτοια ζητήματα και ζητούν τήν άποψη της Έκκλησίας. Τά ήθικα διλήμματα που αναφέρονται καθημερινώς γύρω από βιοηθικά θέματα είναι μεγάλα.

Η Έπιτροπή της Βιοηθικής της Ιεράς Συνόδου της Έκκλησίας της Ελλάδος τόν Ιανουάριο του 2004, μετά τήν ψήφιση του νέου νόμου, απέστειλε στην Ιερά Σύνοδο ένα κείμενο με τίτλο «Ηθική θεώρηση της Υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, συμπεράσματα - προτάσεις» στο όποιο αντιμετώπιζει τό θέμα της υποβοηθούμενης ανθρώπινης αναπαραγωγής. Τό κείμενο αυτό αποτελείται από όγδόντα (80) σημεία, τά όποια διαρθρώνονται σέ δεκαπέντε (15) κεφάλαια.

Όταν διάβασα τό κείμενο αυτό της Έπιτροπής της Βιοηθικής της Έκκλησίας της Ελλάδος αισθάνθηκα τήν ανάγκη νά αποστείλω έγγραφο στην Ιερά Σύνοδο καταγράφοντας τίς γενικές και θεολογικές παρατηρήσεις μου.

Γενικά πρέπει νά σημειωθή ότι τό κείμενο αυτό έχει καλές αρχές, στηρίζεται κατά βάση στην παράδοση της Έκκλησίας, αλλά, κατά τήν γνώμη μου, πρέπει σέ μερικά σημεία νά διορθωθή θεολογικά, νά αποφευχθούν μερικά αντιφατικά και συγκεχυμένα σημεία, και νά αναδιατυπωθή εκ νέου, ώστε νά μή πλατειάζη και νά είναι πιο σαφές.

Έχω τήν άποψη ότι ή Έκκλησία δέν πρέπει νά ενεργή κάτω από τήν πίεση του χρόνου και των γεγονότων και νά λαμβάνη θέση πάνω σέ τέτοια λεπτά ζητήματα, τά όποια με τήν πάροδο του χρόνου αναθεωρούνται από τήν ίδια τήν έπιστήμη. Και όταν χρειασθή για ποιμαντικούς λόγους νά τό κάνει, τότε θά πρέπει νά μελετᾶ πολύ τό θέμα και νά έπεξεργάζεται πολύ τά κείμενα, ώστε νά αποφεύγονται οί λεπτομέρειες και ή σχολαστικοποίηση των θεμάτων αυτών, και νά παραμένη στο θεολογικό και ποιμαντικό πλαίσιο.

Στό σημείο αυτό πρέπει νά ισχύσουν και εκείνα που έχω τονίσει στην αρχή της εισηγήσεώς μου, σχετικά με τόν

τρόπο πού θά τά ἀντιμετωπίζη ἡ Ἐκκλησία, τά ὅποια θεωρῶ περιττό νά ἐπαναλάβω.

Νομίζω ὅτι ὡς πρὸς τό θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ θά πρέπει νά γίνουν δύο κείμενα. Τό ἓνα νά εἶναι συνοπτικό καί θά περιλαμβάνη τά βασικά κομβικά σημεία τῆς Ἐκκλησίας πάνω στό θέμα αὐτό, ὥστε οἱ Κληρικοί νά μποροῦν νά τό χρησιμοποιοῦν γιά τήν καθοδήγηση τῶν Χριστιανῶν. Τό ἄλλο νά εἶναι εὐρύτερο κείμενο πού θά ἀναπτύσσει πληρέστερα καί ἐκτενέστερα τίς βασικές θέσεις τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτή εἶναι μιὰ πρακτική πού τηρεῖται σέ ὅλες τίς ἀνάλογες περιπτώσεις, ἀκόμη καί στά Συνέδρια, στά ὅποια ἀνακοινώνονται συνοπτικά πορίσματα, ἀλλά καί στίς εἰσηγήσεις πού στό τέλος καταγράφεται μιὰ περίληψη.

Τό **συνοπτικό** κείμενο μπορεῖ νά ἔχη τά ἑξῆς κύρια σημεία, ἤτοι:

-νά κάνη λόγο γιά τόν σκοπό τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου καί τόν σκοπό τοῦ εὐλογημένου ἀπό τήν Ἐκκλησία γάμου,

-νά θέσει βασικές θεολογικές ἀρχές γιά τήν σύλληψη καί τήν γέννηση τοῦ παιδιοῦ, καθὼς ἐπίσης καί γιά τήν φυσική ἀτεκνία πού δέν συνιστᾶ στό ἀνδρόγυνο ἀναπηρία,

-νά καταγράψῃ τήν σύγχρονη ἰατρική πρακτική, ἀλλά καί τήν σύγχρονη νομοθεσία ὡς πρὸς τό θέμα τῆς ἐξωσωματικῆς γονιμοποίησης,

-νά χαράξῃ μιὰ γενική ποιμαντική κατεύθυνση στούς Χριστιανούς γιά τό θέμα αὐτό, ὅτι δηλαδή ἡ Ἐκκλησία δέν μπορεῖ νά ἀποδεχθῇ πολλά ἀπό τά προβλεπόμενα στίς ἰατρικές πρακτικές καί τούς ἐν χρήσει νόμους, σχετικά μέ τό θέμα αὐτό, ἀλλά μπορεῖ γιά ποιμαντικούς λόγους, ὅπου εἶναι ἀνάγκη καί κατ' οἰκονομίαν, νά ἀποδεχθῇ τήν μέθοδο τῆς «ὁμόλογης σπερματέγχυσης» καί τῆς «ὁμόλογης γονιμοποίησης», ἡ ὅποια ὁμως δέν θά ἀφήνῃ «πλεονάζοντα ἔμβρυα».

-νά τονίσῃ ὅτι ὁ κάθε ἀνθρώπος ἔχει ἐλευθερία, ἡ ὅποια ὁμως μπορεῖ νά ἔχη ὀδυνηρές συνέπειες, ἀλλά πάντοτε, βεβαίως, ἡ Ἐκκλησία δρᾷ θεραπευτικά στόν μετανοοῦντα ἀνθρώπο.

-νά δώσῃ μιὰ κατεύθυνση στούς ἀτεκνούς γονεῖς στό νά υἰοθετήσουν ὀρφανά παιδιά πού πεινοῦν καί ὑποφέρουν.

Μέ βάση τίς ἀρχές αὐτές ἔχω συντάξῃ ἓνα σχέδιο συνοπτικοῦ Συνοδικοῦ κειμένου, τό ὅποιο θά δοθῇ γιά μελέτη καί ἀπόφαση.

Τό **εὐρύτερο** κείμενο πού θά ἀναλύῃ ἐκτενέστερα τά πῶς πάνω συνοπτικά σημεία, κατά βάση θά εἶναι τό κείμενο πού κατήρτισε ἡ Εἰδική Ἐπιτροπή Βιοηθικῆς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἀφοῦ γίνουν ἀλλαγές, διορθώσεις καί γίνῃ ἀναδιάρθρωση τῶν κεφαλαίων καί τῶν ἐπί μέρους σημείων.

Ὅφειλω νά ὑπενθυμίσω ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος σέ ὁμιλία του στήν ἐτήσια εἰδική Σύνοδο τῆς Ἑλληνικῆς Μαιευτικῆς καί Γυναικολογικῆς Ἑταιρείας (18-12-2004) μέ τίτλο «ἡ ἀρχή τῆς ζωῆς ἀπό ὀρθόδοξη ἀποψη», ἀνέπτυξε τό θέμα γιά τήν «ἀρχή τῆς ζωῆς», ὑποστηρίζοντας τήν διδασκαλία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὅτι «ὁ ἀνθρώπος ἀρχίζει τή ζωή του μέ τή σύλληψή του στή μήτρα τῆς μητέρας του».

Αναφερόμενος δέ στήν ὑποβοηθούμενη ἀναπαραγωγή γράφει γιά τό πῶς θά ἀντιμετώπιζε ὁ ἴδιος ποιμαντικά τήν περίπτωση ἀνδρόγυνου πού δέν μποροῦν νά κάνουν κατά φυσιολογικό τρόπο παιδιά καί τό ἐπιθυμοῦν. Πρῶτον, θά τοῦς ρωτοῦσε ἂν μποροῦσαν νά ἀντιμετωπίσουν τήν ἀτεκνία. Δεύτερον, θά τοῦς ρωτοῦσε ἂν ἐξάντλησαν τίς δυνατότητες πού τοῦς παρέχει ἡ ἐπιστήμη νά ἀποκτήσουν παιδιά μέ τήν ὁμόλογη ἀναπαραγωγή διά τῆς σπερματέγχυσης, χωρίς ὁμως νά ἀφήνῃ «πλεονάζοντα ἔμβρυα». Τρίτον, θά τοῦς συμβούλευε νά υἰοθετήσουν μέ νόμιμο τρόπο ἓνα ἢ περισσότερα παιδιά. Καί τέταρτον, θά τοῦς ἐξηγοῦσε γιά «τά ἠθικά προβλήματα πού προκύπτουν ἀπό ἑτερόλογες γονιμοποιήσεις καί ἀπό φιλοξενία τοῦ ἐμβρύου σέ τρίτη γυναίκα» (βλ. Περιοδικό «Ἐκκλησία», Ἰανουάριος 2005, ἀρ. 1, σελ. 14 κ. ἑξ.).

Εἶναι σημαντική αὐτή ἡ ὁμιλία, διότι ἐγινε στό εἰδικό μέ τό θέμα ἀκροατήριο καί μάλιστα πρόσφατα.

Τέλος ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νά κάνω μιὰ γενική παρατήρηση. Στά δογματικά καί ποιμαντικά ζητήματα ἀρμόδιοι δέν εἶναι μόνο οἱ Καθηγητές τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, τῶν ὁποίων φυσικά τήν πείρα καί τήν γνώση θά πρέπη νά χρησιμοποιοῦμε. Ἀλλά ταυτόχρονα δέν θά πρέπη νά περιφρονοῦμε καί τήν θεολογική καί ποιμαντική γνώση

τῶν Ἐπισκόπων, τῶν Πρεσβυτέρων καί τῶν μοναχῶν. Γιατί ἂν κάνουμε τό πρῶτο καί ἀπρακτοῦμε στό δεύτερο, τότε νομίζω ὑποτιμοῦμε τούς Κληρικούς μας ἢ παρουσιάζουμε μιά διάσπαση μεταξύ θεολογίας, πού καλλιεργεῖται στά Πανεπιστήμια, καί μιᾶς ποιμαντικῆς πού ἀναπτύσσεται ἀπό τούς Κληρικούς καί ἔτσι υἱοθετοῦμε στήν πράξη τίς ἀτυχεῖς ἐκφράσεις «θεολογοῦσα Ἐκκλησία» καί «ποιμαίνουσα Ἐκκλησία». Καί τό ἐρώτημα εἶναι: πῶς μπορεῖ νά διαχωρισθῆ καί νά ἀπομονωθῆ ἡ θεολογία ἀπό τήν ποιμαντική καί ἀντιστρόφως;

Ἀκριβῶς γι' αὐτόν τόν λόγο θεωρῶ ὅτι πρέπει νά ἐνεργοποιηθῆ τό ἄρθρο 5 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 101 Κανονισμοῦ «περί συστάσεως, ὀργανώσεως καί λειτουργίας τῆς Ἐπιτροπῆς Βιοηθικῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», σύμφωνα μέ τό ὁποῖο προβλέπεται διορισμός, ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο, Συμβούλων, «πρός τούς ὁποίους ἡ Ἐπιτροπή προσφεύγει συμβουλευτικῶς, ὅταν αὐτή κρίνῃ, πρό τῆς ἐκδόσεως τοῦ τελικοῦ πορίσματος στό ὑπό συζήτηση θέμα». Θεωρῶ ὅτι στούς Συμβούλους αὐτούς θά πρέπει νά ἀνήκουν κυρίως Ἱεράρχες, οἱ ὁποῖοι πέρα ἀπό τίς ὁποιοσδήποτε γνώσεις τους, θά ἔχουν ἐκκλησιαστική, θεολογική καί ποιμαντική πείρα, θά καθορίζουν τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο θά χειρίζεται τά θέματα αὐτά ἡ Ἐκκλησία ἀπό ἐκκλησιολογικῆς, θεολογικῆς καί ποιμαντικῆς πλευρᾶς πού μᾶς ἐνδιαφέρει ἰδιαίτερος.

Καί κάνω λόγο γιά ἐνεργοποίηση τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ, γιατί μέ τό ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 5250/8-12-1998 ἔγγραφο τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διορίσθηκα Σύμβουλος τῆς Ἐπιτροπῆς Βιοηθικῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μαζί μέ ἄλλους Ἱεράρχες, ὥστε νά προσφέρω «διά τῆς ἐμβριθοῦς ἐπιστημονικῆς καταρτίσεως καί πείρας τήν πολύτιμον συμβουλήν ἐν τῇ ἀρτισυστάτῳ καί σπουδαιστάτῳ ταύτῃ Ἐπιτροπῇ» τῆς Ἐκκλησίας, παρευρέθηκα δέ στήν ἔναρξη τῆς λειτουργίας τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀλλά ἔκτοτε γιά ἑπτὰ χρόνια δέν ἔχω κληθῆ ποτέ νά διατυπώσω τήν ἀπόψή μου γιά κείμενα καί ἐνέργειες τῆς Ἐπιτροπῆς καί δέν γνωρίζω ἂν χρησιμοποιεῖται ἄλλος Ἐπίσκοπος ὡς Σύμβουλος σέ τέτοια βιοηθικά ζητήματα.

Συμπέρασμα

Συμπερασματικά μέ ἀφορμή τήν σημερινή εἰσήγηση θά ἤθελα νά ἐπισημάνω ὅτι ἔργο τῶν Ποιμένων καί ἰδίως τῶν Ἐπισκόπων εἶναι νά κατευθύνουμε τό ποίμνιο πού μᾶς ἔδωσε ὁ Χριστός, διά τῆς Ἐκκλησίας, «κατά τās τῶν ἁγίων θεοπνεύστους θεολογίας καί τό τῆς Ἐκκλησίας εὐσεβές φρόνημα», συγχρόνως νά μήν ἐπεμβαίνουμε σέ ἀλλότρια θέματα καί νά μή χρησιμοποιοῦμε τήν πνευματική μας ἐξουσία - διακονία γιά νά ἐμπλεκόμαστε σέ κοινωνικούς ἢ ἄλλους σκοπούς.

Στό θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ μπορῶ νά σημειώσω ὅτι καλῶς ἡ Ἱερά Σύνοδος, διά τῶν ὀργάνων της ἐξέθεσε τίς ἀπόψεις της στήν Βουλή καί ὅπου ἄλλοῦ κλήθηκε νά τίς διατυπώσῃ. Ὅταν, ὅμως, θεσπίζεται ἕνας νόμος, καλῶς ἢ κακῶς, τότε οἱ Ποιμένες, πέρα ἀπό τήν ἐνημέρωσή πού θά ἔχουν, θά ἐπιδιώκουν νά ποιμαίνουν καί νά καθοδηγοῦν τούς Χριστιανούς πρός τόν βαθύτερο σκοπό τῆς ὑπάρξεώς τους, γιατί ὅταν οἱ Χριστιανοί γνωρίζουν τόν σκοπό τους καί ἀνταποκρίνονται σέ αὐτόν, τότε καί ὡς πρός τό θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ, δέν θά ἰσχύη κανένας νόμος γι' αὐτούς, ἀφοῦ θά ἔχουν τό μείζον, ὅποτε, κατά τόν λόγο τῆς Ἁγίας Γραφῆς, «δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται» (Α' Τιμ. α', 9).